
HET GENTSE SINT-VEERLEKAPITTEL VERSUS DE GOUVERNEUR-GENERAAL IN 1670

De lezing van dit artikel moet ik ten zeerste afraden aan alle Gentenaars met een rebels karakter (De vraag is of er wel andere zijn).

Zij dreigen immers na lezing ervan een afschuwelijke verstikkingsdood te sterven omdat hun van trots danig gezwollen hart geen plaats meer zal gelaten hebben aan de levensnoodzakelijke functie van hun longen.

Op hoop van overleving bijgevolg.

Het kapittel van kanunniken geïnstalleerd in de Sint-Veerlekerk, eertijds gelegen aan het plein met dezelfde heiligennaam, werd in 1615 naar de Sint-Niklaaskerk overgebracht. De Sint-Veerlekerk had zwaar geleden onder de godsdiensttroebelen van de 16e eeuw, was slechts ten dele heropgebouwd en bood geen fatsoenlijk onderkomen meer aan zijn kapittel van kanunniken. Derhalve hadden de aartshertogen Albrecht en Isabella in 1614 de unie van de Sint-Veerlekerk met die van Sint-Niklaas toegestaan. Wellicht hebben zij niet gedacht dat zij daardoor een situatie creëerden van twee hanen in één kippenren (de volksmond gebruikt voor dit laatste meestal een locatie van een hoger niveau).

Toegegeven het is zeer oneerbiedig de proost van het kapittel en de pastoor van Sint-Niklaas met hanen te vergelijken, al gaat die vergelijking qua vechtlust wel op.

De picturale rijkdom van ons aller moedertaal moge mij tot excuus dienen.

Een goeie halve eeuw en veel twisten later waren kapittel en pastoor het voor één keer in ieder geval roerend eens waar het ging om de krachtmeting met

Don Inigo Melchior de Velasco, gouverneur-generaal (g.g.) van de Spaanse Nederlanden (1).

Het werd een uitputtingsstrijd waarvan de oorzaak de opvolging was van Joannes Melis, proost van het Sint-Veerlekapittel, die op 26 maart 1669 overleden was.

De proost van het Sint-Veerlekapittel was een belangrijk personage. Hij bekleedde er de hoogste waardigheid, was gemijterd, droeg de pectorale of borstkruis en een ring. Op het materiële vlak had hij, zoals de kanunniken van zijn kapittel overigens, veel voordelen. Hij betaalde o.a. geen accijns op wijn en bier en behalve zijn prebende had hij nog een jaarlijks pensioen, die voor Melis 1.000 florijnen bedroeg.

De g.g. begaf die vacante waardigheid aan zijn kapelaan Pedro Perez Tagie bij patentbrief van 20 oktober 1669. Het kapittel dat de vorige proost (Melis) acht jaar voordien zelf gekozen en geïnstalleerd had nam die autoritaire manier van optreden niet en weigerde hem te aanvaarden. Dit kapittel bestond toen uit elf kanunniken met name: De Bisthove, Joannes Gheeraerts (protonotarius apostolicus), Joannes Bapt. Janssens, Joannes Nijssens (deken van het kapittel), Rogerius Nottingham (pastoor van de Sint-Niklaasparochie), Joannes Carolus Overwale, Joannes Bapt. Van den Broucke, Ignatius Van der Beke, Joannes Carolus Vriendts de Trauwenfeld, Ferdinandus Zegers en Ludovicus Zuniga (2). Als reden voor die weigering gaven zij op dat hij geen Vlaams kende en bijgevolg de functie van proost waaraan ook zielzorg verbonden was, niet kon uitoefenen.

Pastoor Nottingham voegt er nog aan toe (3) dat hij ook geen Latijn en geen Frans kende. Dit laatste was inderdaad waar zoals uit de latere briefwisseling met de g.g. blijkt maar het eerste niet.

De g.g. antwoordde op 12 mei 1670 dat die zielzorg meer verbeelding dan werkelijkheid was en dat daarenboven Perez Tagie als biechtvader aanvaard was door de vicarissen-generaal van het aartsbisdom Mechelen. Als de kapittelheren hem niet zonder dralen zouden aanvaarden zou hij beslag laten leggen op de inkomsten van hun beneficies, daarna konden zij eventueel in verzet gaan door de zaak bij de Raad van Vlaanderen aanhangig te maken. Kopie van deze brief werd aan die Raad overgemaakt (Procureur-generaal de Bock en raadsheer d'Hane).

Het kapittel liet zich niet intimideren en antwoordde in het Vlaams (de brief van de g.g. was in het Frans gesteld zoals alle bescheiden van het centrale bestuur) met een memorandum van 45 artikels waarin o.a. stond dat nooit iemand proost geworden was zonder perfect de landstaal te beheersen; dat deze voorwaarde gesteld werd in decreten van Maria van Bourgondië en Keizer Karel (in 1541); dat de zielzorg een realiteit was en ernstig te nemen en volgens de statuten van 1627 zowel de kanunniken betref als de suppoosten en dienaars van het kapittel, die alleen hun moedertaal kenden; dat die zielzorg bovendien een

persoonlijke opdracht was en niet op de schouders van een vicaris kon gelegd. De g.g. reageerde op 21 juni met de twee hiervoor genoemde magistraten te gelasten de kapittelheren duidelijk te maken dat zij moesten gehoorzamen en zijn bevelen uitvoeren, daarna konden zij eventueel naar de Raad van Vlaanderen stappen. Op hun tijdelijke goederen en de inkomsten daarvan moest onmiddellijk beslag gelegd totdat zij zouden gehoorzamen maar in geen geval mochten zij tot arrestaties overgaan.

De nauwe schoentjes waarin de kapittelheren nu leken te zitten brachten hen echter niet tot staan. Zij sloegen wel een andere weg in door een week later (op 27 juni) aan raadsheer d'Hane te verklaren dat zij niet konden gehoorzamen omdat het voor hen een gewetenskwestie was... maar als de bisschop dispensatie wilde verlenen?

Helemaal ongelijk hadden zij niet. Aangezien het de gewoonte was dat het kapittel de proost niet alleen verkoos maar ook installeerde waren zij tenslotte verantwoordelijk voor de installatie van een "slechte" proost.

De bisschop die blijkbaar niet van ongeduld stond te trappelen om zijn vinger in dat wespennest te steken antwoordde dat hij die dispensatie niet moest verlenen aangezien hij de zielzorg aan Perez Tagle kon toevertrouwen na kennis genomen te hebben van het bekwaamheidscertificaat ad hoc door het aartsbisdom op 4 juni jl. afgeleverd. Hij voegde er evenwel aan toe dat hij ook inzage moest hebben van de akte van tonsuur waardoor men bewees tot de geestelijke stand te behoren. Dat stuk hoorde immers bij iedere aanneming van een geestelijk beneficie voorgelegd te worden.

Voor de kapittelheren was dit alleen maar uitstel en dus negeerden zij dit antwoord en handhaafden hun weigering steunend op gewetensbezwaren.

Op 2 juli 1670 liet raadsheer d'Hane beslag leggen op de goederen van het kapittel.

Op 3 juli 1670 was er opnieuw een brief van de g.g. aan raadsheer d'Hane: de heren van het kapittel hebben binnen de 24 uur Perez Tagle ten voorlopigen titel als proost te installeren, zoniet zullen zij voor ambtsmisdrijf terechtstaan en elk een boete oplopen van 100 florijnen.

Raadsheer d'Hane spoorde hen aan andermaal aan de bisschop dispensatie te vragen. Die weigerde opnieuw en raadde hen aan elk afzonderlijk aan een biechtvader om advies te vragen.

De kapittelheren hielden het been stijver dan ooit. Wij hebben juristen en theologen geconsulteerd, zegden zij, die allemaal vinden dat wij Perez Tagle niet kunnen installeren. Wij hebben ook schriftelijk om advies gevraagd aan de theologische faculteit van Leuven en verzoeken Zijne Majesteit (d.w.z. de g.g.) het antwoord af te wachten.

Met de pen van professor d'Aubermont antwoordde die op 10 juli dat zij in geweten aan de herhaalde bevelen van de soeverein mochten gehoorzamen in acht genomen dat de installatie van Perez Tagle provisoir was en zij in beroep

konden gaan voor de Raad van Vlaanderen, dat hij het Latijn de taal van de kapittelheren en de voornaamste bedienden machtig was en dat het niet verboden was zich door een kanunnik te laten vervangen als het om de zielzorg van de suppoosten en de lagere bedienden ging.

Met dit advies trokken de kapittelheren dus aan het kortste eind ware het niet dat de g.g. hen onverwacht het langste eind aanreikte.

Bij patentbrief van 7 juli immers, d.i. vóór dat het kapittel het "funeste" antwoord uit Leuven gekregen had benoemde hij in de plaats van Perez Tagle, die vrijwillig ontslag nam, schreef hij, Joannes Carolus Vriendts de Trauwenfeld tot proost.

Van waar die plotse ommezwaai?

Was hij de gehele zaak grondig beu geworden?

Of was het Perez Tagle die het moe geworden was en er liever de brui aan gaf, liever dan proost te worden van en te leven met een kapittel dat hem ongetwijfeld vijandig gezind was?

Anderzijds wist de Velasco rond die tijd dat hij uit zijn ambt ontzet was. Hij verliet immers Brussel op 8 juli (4) en werd opgevolgd door Juan Domingo Zuniga y Fonseca, graaf van Monterrey die op 17 juli daaropvolgend zijn Blijde Intrede in die stad deed (Een goeie maand later - op 21 augustus - deed hij hetzelfde te Gent).

Wou hij hem een zo schoon mogelijke lei, d.w.z. een goede indruk nalaten?

Hoe dan ook het kapittel mocht juichen en de champagnekurken laten knallen. Het laatste hebben zij zeker niet gedaan want champagne bestond toen nog niet, het eerste wellicht wel maar toch niet volmondig. Zij vonden dat zij niet het onderste gekregen hadden uit de kan van de g.g. Stond er niet in de patentbrief van Vriendts dat hij benoemd was "sede vacante par le départ volontaire... de D. Pedro Perez Tagle"?

Nee, het was sede vacante door het overlijden van Joannes Melis. Perez Tagle had immers nooit officieel in de zetel van proost gezeten.

Het kapittel en Vriendts kwamen overeen dit twistpunt voor te leggen aan een arbitragecommissie bestaande uit de bisschop, deken Lemonnier van het Sint-Baafskapittel en advocaat Borry.

Die adviseerden alleen met mate te protesteren aangezien het vrijwel onmogelijk was iets te wijzigen aan een koninklijke akte van benoeming.

En zo duurde het nog tot 1 oktober 1670 vooraleer Joannes Carolus Vriendts de Trauwenfeld als proost geïnstalleerd werd.

Met hem benoemde de g.g. blijkbaar geen vreemde eend in de bijt zoals met Perez Tagle. Hij was al langere tijd kanunnik van het kapittel. Pastoor Nottingham schrijft immers dat een zekere Spanjaard (gevolgd van een spatie voor de naam die hij nooit ingevuld heeft en waarmee hij Perez Tagle bedoelt) met hem (Vriendts) overeengekomen was om zijn pastorale functies door een kanunnik met name Jacobus De Naijer te laten uitoefenen (3).

Perez Tagle verbleef dus zeer vermoedelijk te Gent, hij was immers tot proost benoemd en wachtte alleen nog op zijn installatie. Met de overdracht van de pastorale functie van de proost op een andere kanunnik ging het kapittel dus binnenskamers akkoord - of liet het oogluikend toe - maar hield de g.g. voor dat die zielzorg onlosmakelijk met het proostschap verbonden was. Verder blijkt daar ook uit dat Perez Tagle geen slecht contact had met Vriendts. Misschien was die zelfs de enige die met Perez Tagle wou spreken. En dat kan dan wellicht een rol gespeeld hebben in zijn benoeming tot proost.

"Gent heeft het moeilijk gehad, schrijft Bart Verschaffel (5), met alle vormen van heerschappij, met koningen en keizers, met het katholicisme, het belgicisme en het kapitalisme".

Van het verzet tegen die eerste soort machthebbers is het gevecht van het kapittel tegen de g.g. ongetwijfeld een illustratie evenals van de beoordeling van R.C. Van Caenegem in het voorwoord van "Gent. Apologie van een rebelse stad" waar hij schrijft: 'Gent' betekent tegendraadse, eigenzinnige trots wat de oude Franse auteurs de "superbeté des Gantois" noemden (6)...

NOTEN

1. L.A. Collinez. La collégiale de Sainte Pharaïlde à Gand, in Société Royale des Beaux-Arts et de littérature à Gand. DI IV (1851-1852), p. 201 en vlg.
2. Die namen komen voor op een betalingsstaat van een kleine drie jaar later (15 sept. 1672) in de Status Animarum van de Sint-Niklaasparochie (Rijksarchief Gent, Fonds Bisdom, S348 pag. 114ro). Aangezien ook de erfgenamen van enkele jaren voordien overleden kanunniken meebetaalden en alleen die van proost Melis daarin voorkomen is het vrijwel zeker dat zij ook de elf zijn die in 1669 in functie waren.
3. Rijksarchief Gent Fonds Bisdom S348 (Status Animarum van de Sint-Niklaasparochie), pag. 111vo, op datum van 1 okt. 1670.
4. A. Henne & A. Wauters. Histoire de la ville de Bruxelles. Brussel 1969, p. 92.
5. Gent (Het centrum als breukvlak), In "Vlees en Beton" 1995 (28-29), p. 88.
6. O.l.v. J. Decavele. 1989. Antwerpen. (Mercatorfonds)

E. OSSIEUR